

ΝΕΑ ΖΩΗ

ΗΘΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

Τὸ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ (Β' Κορ. γ' 6)

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - ΔΙΔΟΚΤΗΤΗΣ

Γ. Κ. ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑΚΙΣ

Πτυχ. Ιερέως ἐν ΒΑΜΩ Κρήτης

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ — ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΝ

εἰς Βέμην

Ἐπὶ τῷ νέῳ ἔστι, ἡ «ΝΕΑ ΖΩΗ» εὐχεται εἰς τοὺς συνδρομητὰς καὶ ἀναγνώστιας της νὰ σκέπη αὐτοὺς ὁ Θεὸς, δωροῦμενος αὐτοῖς πᾶν ἀγαθόν.

ΕΤΕΧΘΗ ΥΜΙΝ ΣΗΜΕΡΟΝ ΣΩΤΗΡ, ΟΣ ΕΣΤΙ ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΥΡΙΟΣ (Λουκ. α' 11)

Οὐδέποτε θὰ παύση, οὐδὲ πρὸς σιγμὴν, ἡ ἀπ' οὐρανοῦ χαρμόσυτος διακήρυξις περιρέχουσα πᾶσαν τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Γῆς, «οὐ εἶχθη τῇ ἀνθρωπότητι σωτὴρ, ὅς ἐστι Χριστὸς Κύριος». Ὁ Οὐρανὸς οὐδέποτε θὰ παύση, οὐδὲ πρὸς σιγμὴν, καλῶν τὴν ἀνθρωπότητα νὰ στρέψῃ τὸ βλέμμα της πρὸς τὸν ἀπ' αὐτοῦ κατελθόντα Σωτῆρα Χριστόν. Ἀφ' ἧς σιγμῆς τὸ πρωῒον ὁ ἄγγελος καὶ διαγγελεὺς τῆς Θείας Βουλῆς διακήρυξε τὴν χαρμόσυτον ἀγγελίαν τῆς γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος ἡρωϊοῦ ἀποτελέσματι αὐτῆς. Ἡ ἀνθρωπότης πᾶσα ἀντικρῦζει τὸν Σωτῆρα της. Ἐλθὼν ὁ Χριστὸς ἐχάρηξε τὸν δρόμον τὸν ὁποῖον ἀκολουθοῦσα ἡ ἀνθρωπότης θέλει ἀληθῶς εὐτυχήσει. Οὐδεὶς ἄλλος δρόμος ὑπάρχει δι' αὐτήν. Πάντες εἰ ἄλλοι εἶναι ἀκατηλοὶ καὶ σκολιοὶ καὶ δι' αὐτὸ τὸ ἔσραμα ἰων δὲν εἶναι ἡ εὐτυχία. Ὁ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ μόνον χαραχθεὶς δρόμος ἔχει ὡς ἔσραμα τὴν εὐτυχίαν, διότι καθ' ὅλον τὸ μήκος αὐτοῦ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ θάλλει καὶ

καρποφορεῖ τὸ θεῖον δένδρον τὸ ὁποῖον ὁ Χριστὸς ὡς μόνον γνώρισμά του ἐκράτει ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἐξ' οὗ καιηλθε, καὶ τὸ ὁποῖον ἰδίαις χερσὶν ἐφύτευσε καὶ ἐκαλλιέργησε, τὸ δένδρον τῆς ἀγάπης.

Ἄν ἡ ἀνθρωπότης πάσχη, πάσχει διότι ἀποφεύγει νὰ βαδίσῃ τὸν δρόμον αὐτὸν, ὃν σκιάζει τὸ δένδρον τῆς ἀγάπης καθισιῶν τοὺς ὑπὸ τὴν σκιάν του βαδίζοντας καὶ ἐκ τῶν γλυκυτάτων καὶ θεραπευτικαίων καρπῶν του τρεφομένους εὐτυχεῖς.

Μόνον διὰ τὴν ἀνθρωπότης ἐγκαταλείπουσα κάθε ἄλλον δρόμον ἀποφύγει νὰ βαδίσῃ τὸν δρόμον τῆς ἀγάπης θὰ σωθῇ. Ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἶναι τὸ κορυφαίωμα τῆς θείας ἀγάπης. Καὶ τὴν διδασκαλίαν του ὁ Χριστὸς συνοψίζει εἰς μίαν καὶ μόνην λέξιν, ἣτι εἶναι ἡ ἀγάπη.

« Ἐτέχθη ἡμῖν σήμερον Σωτήρ, ὃς ἐστὶ Χριστὸς Κύριος ». Τοῦτον ἀγαπητοὶ ἀναγιῶσται, ἅς ἀκολουθήσωμεν βαδίζοντες τὴν ἡν ἐχάραξεν ὁδὸν τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης, ὁποῖα καὶ μόνον ἀληθῶς θὰ δυνάμεθα νὰ διακηρύξωμεν καὶ νὰ ἀποδείξωμεν διὰ
« Ἐτέχθη ἡμῖν σήμερον Σωτήρ ».

Γ. Κ. Φ.

Ἡ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Σημ. Σ. Εὐχαριστοῦς ἀναδημοσιεύομεν ἐκ τῆς Ἐπετηρίδος τῆς Ἐταιρίας τῶν Βυζαντινῶν Σπουδῶν τὴν ἐνδιαφέρουσαν ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Δημ. Σίμου Μπαλάνου, καθηγητοῦ τῆς Πατρολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ γενομένην ἐνώπιον τοῦ Γ' Διεθνoῦς Βυζαντιολογικοῦ Συνεδρίου διότι ἐ' αὐτῇ: ἀποδεικνύεται ἡ στάσις τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἰδίᾳ τῶν πνευματικῶν αὐτῆς ἡγετῶν, κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς ἱερούσεως αὐτῆς, ἀπέναντι τῆς ἐκκλησιαστικῆς τέχνης ὡς «περιττοῦ» στοιχείου τῆς λατρείας.

Ἐπικρατεῖ ἡ γνώμη, ὅτι ἡ ἐν Βυζαντίῳ ἀνάπτυξις τῆς ἐκκλησιαστικῆς τέχνης ἀπὸ τοῦ 4ου αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς προήλθεν ἐξ ἐσωτερικῶν λόγων καὶ ὅτι κατὰ πολὺ συνετέλεσε πρὸς τοῦτο ὁ πρὸ τὴν τέχνην θυκαμασμὸς τῶν μεγάλων ἱεραρχῶν καὶ πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, οἵτινες θεόντως ἐκτιμῶντες τὰ ἀγχθὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἀνεγνώριζον τὴν ἀξίαν οὐ μόνον τῆς Ἑλληνικῆς καὶ οὐκ ἀλλὰ καὶ τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης. Οἱ καθ' ἑαυτοὺς φρονῶντες ἀναγνωρίζουσι μὲν ὅτι κατὰ τοῦ, τρεῖς

πρώτους αιώνας ή 'Εκκλησία ἐδυσκίπεται πρὸς τὴν τέχνην, θεωροῦσα κατὰ τὴν ὑπηρετικὸν ὄργανον τῆς εἰδωλολατρίας, ἀλλὰ νομίζουσι διὰ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου θρῆνατον τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐκλιπόντος τοῦ λόγου, δι' ὃν ἡ 'Εκκλησία ἐφροδετο τὴν τέχνην, ἐνεκολλώθη αὕτη ταύτην καὶ οὕτω διεμορφώθη ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς καὶ τὴν κατεῦθυσίν τῆς εἰδικῆς ἐκκλησιαστικῆς τέχνης.

Αἱ ἀντιλήψεις αὗται εἶναι, ὡς φρονοῦμεν, ἐσφαλμένα. Ἡ 'Εκκλησία καὶ μετὰ τὴν διὰ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου νίκην τῆς δὲν ἐνεκολλώθη τὴν τέχνην, καὶ οἱ Πατέρες τῆς 'Εκκλησίας οὐδέποτε, πλὴν σπανιωτάτων ἐξαιρέσεων, ἐμφανίζονται ὡς ὑποστηρικταί, ἐμψυχωταί καὶ θαυμάστοι τῆς τέχνης, εἴτε ἐν τοῖς λόγοις των, εἴτε ἐν τοῖς συγγράμμασι των, εἴτε ἐν τῇ πράξει. Τοῦναντίον, ἡ 'Εκκλησία καὶ μετὰ τὸν θρῆνατον τῆς, ἐξηκολούθει νὰ προσδλέπη μετὰ δέους πρὸς τὴν τέχνην. Ἐνικατῶν ἐξῆς κυρίως λόγων: α') Διὰ τοῦ ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας δικαίωματος τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἐμειώθη, ἀλλ' οὐδέπως ἐξέλιπεν ἔκ τοῦ ἔθνισμοῦ κίνδυνος, πρὸς ὃν ἐκὶ πολλὸ ἐξηκολούθει ὁ ἀγὼν, διὸ δὲν ἐξέλιπε καὶ ὁ λόγος τῆς ἀντιδράσεως κατὰ τῆς τέχνης, ὡς συνδεδεμένης μετὰ τοῦ ἔθνισμοῦ. β') Ἡ διὰ τῆς τέχνης ἀπεικόνισις θείων προσώπων καὶ γεγονότων ἐθεωρεῖτο ὡς βιβλήωσις: «ἡμῖν ἀπέρηται τὰ το αὐτα», λέγει ὁ Κωνσταντίνου Εὐσέβιος ἐν ἐπιστολῇ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν Κωνσταντινῶν. γ') Ὁ κυριώτατος ὁμῶς λόγος τῆς πρὸς τὴν τέχνην ἀντιθέσεως τῆς 'Εκκλησίας εἶναι ὁ πηγάζων ἐκ τῆς Χριστιανικῆς ἀντιλήψεως ὅτι «τὰ ἀναγκαῖα δεῖ μόνον ζητεῖν». Αἱ καλὰ τέχναι, ὡς μὴ περιέχουσαι τὸ ἀναγκαῖον διὰ τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν, ἐθεωροῦντο ὡς ἐκτὸς τοῦ κύκλου ταύτης, ὡς περιττὸν. Οὕτως, ὁ ἄριστος διερμηνεὺς τῆς Χριστιανικῆς ἀντιλήψεως τῶν χρόνων τῆς ἀκμῆς, ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὁρμώμενος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὅτι «τέχνης ἴδιον τὸ πρὸς τι χρῆσιμον τε εὐταῖον», ἐθεώρει ὡς ματαιοπονίαν καὶ κακοτεχνίαν πᾶσαν τέχνην στερουμένην τῆς ἰδιότητος τοῦ χρήσιμου, καὶ ἐθεώρει τὰς περιττὰς (τέχνας) «οὐδὲ τέχνας ἀεῖναι». ῤητῶς μαλιστα λέγει: «οὐδὲ τὴν ζωγραφικὴν, οὐδὲ τὴν ποιητικὴν εἰποιμ' ἂν ἔγωγε τέχνην εἶναι» εἰς γὰρ δαπάνην μόνην ἐμβάλλουσι περιττὴν. Τὸ ἐξοδεῖν εἰς τὰς ματαιὰς ταύτας τέχνας εἶναι, κατὰ Χρυσόστομον, ἀντιχριστιανικόν, διότι ἀπάγει ἀπὸ τῆς ἐλευθεσίης, ἣτις εἶναι «τεχνῶν ἀπασῶ ἢ ἀμεινῶν ὡς ἐν οὐρανῷ τὸ ἐργαστήριον ἔχουσα καὶ διδάσκαλον οὐκ ἀθωοπον, ἀλλὰ Θεόν». ῤητῶς τονίζει ὁ Χρυσόστομος, ὅτι ἡ ἐκκλησία δὲν εἶναι ὡς φαντάζονται πολλοί, «χρυσοχοετον οὐδ' ἀργυροκοπεῖον» καὶ ὅτι «ὁ Θεὸς οὐ σκευῶν χρεῖν ἔχει χρυσῶν, ἀλλὰ ψυχῶν», καὶ ἀναπίπτουσι ὅτι ὅπως θὰ ἦτο εἰρωνεῖα καὶ ὕψος ἂν τις κατασκεύαζε χρυσοῦς κιάνας εἰς τιμὴν ἀνθρώπου ρακενδύτου καὶ ριγοῦτος, οὕτως εἶναι εἰρωνεῖα καὶ ὕψος πρὸς τὸν Χριστὸν εἶταν ἀλήθης καὶ ξένος περιέχεται δεόμενος δροφῆς, σὺ δὲ αὐτὸν ἀφείς ὑποδέξασθαι, ἔδαφος καλλωπίζεις, καὶ τοίχους καὶ κόνων κεφαλὰς καὶ ἀργυρὰς ἀλύσεις, διὰ λαμπάδων ἐξάπτεις, αὐτὸν δ' ἐν ἔσσημητρίῳ δεδεμένον μηδὲ ἰδεῖν

ιθέλεις... Μή τοίνυν τὸν οἶκον κασμῶν, τὸν ἀδελφὸν θλιδόμενον περιόρα* οὗτος γὰρ ἐκείνου καὶς κυριώτερος.. Μάθωμεν τοίνυν φιλοσοφεῖν καὶ τὸν Χριστὸν τιμᾶν ὡς αὐτὸς θούλεται* τῆ γὰρ τιμωμένῃ τιμῇ ἡδίστη, ἦν αὐτὸς θέλει, οὐχ ἦν ἡμεῖς νομιζόμενα».

Καὶ ὁ μαθητὴς τοῦ Χρυσοστόμου καὶ πράγματι ὑπὸ τῶν Χριστιανικῶν ἀρχῶν ἐμπεποτισμένος Ἰσιδώρος ὁ Πηλουσιώτης, ἐξανίσταται κατὰ τῆς πλείον τῆς χρείας διακοσμήσεως τῶν ναῶν καὶ δριμύτως κατακρίνει τὸν Ἐπίσκοπον Πηλοσιῶτου Εὐσέβιον, ὅτι «τὴν μὲν ὄντως Ἐκκλησίαν καθαιρεῖ, σκανδαλίζω, πολλούς, τὸ δ' ἐκκλησιαστήριον οἰκοδομεῖ, καὶ τὴν μὲν ἀποκοσμεῖ, τοὺς σπουδαίους ἐξοστρακίζει, τὸ δὲ πολυτελέσει μαρμάρους κοσμεῖ, καὶ τοῦτο πᾶσιν ἔστι γνώριμον. Εἰ δὲ γνοίῃ ἀκριβῶς ὅτι ἄλλο ἐστὶν Ἐκκλησία καὶ ἄλλο ἐκκλησιαστήριον, ἢ μὲν γὰρ ἐξ ἀμώμων ψυχῶν συνέστηκε*, τὸ δ' ἀπὸ λίθων καὶ ξύλων οἰκοδομεῖται, ἠγοῦμαι ὅτι παύσεται τὴν μὲν καθαιρῶν, τὸ δὲ πλείον τῆς χρείας κοσμῶν. οὐ γὰρ τὶ ἴχων ἔνεκεν, ἀλλὰ ψυχῶν διῶρ* ἐφοίτησεν ὁ τῶν οὐρανῶν βασιλεὺς... Ἐπὶ μὲν πῶν Ἀποστόλων, ὅτε ἡ Ἐκκλησία ἐκόμμε μὲν χαρίσμασι πνευματικοῖς, ἔβρου δὲ πολιτεία λαμπρᾶ, ἐκκλησιαστήρια οὐκ ἦν* ἐπὶ δὲ ἡμῶν τὰ ἐκκλησιαστήρια πλείον τοῦ θεόντος κεκόσμηται, ἢ δ' Ἐκκλησία — ἄλλ' οὐδὲν θούλομαι δυσχερὲς εἰπεῖν — κωμωδεῖται. Ἐγὼ γοῦν, εἶγε αἰρεσίς μοι προδικεῖτο, εἰλόμην ἂν ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις γεγενῆσθαι, ἐν οἷς ἐκκλησιαστήρια μὴ ἦν Ἐκκλησία δὲ θεοῖς καὶ οὐρανοῖς χαρίσμασιν ἐστεμμένη, ἢ ἐν τούτοις, ἐν οἷς τὰ μὲν ἐκκλησιαστήρια παντοίοις κεκαλλώπισται μαρμάρους, ἢ δ' Ἐκκλησίαι τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων ἐκείνων ἐρήμη καὶ γυμνή κατέστηκεν».

Ἔνεκα τῶν ὡς ἄνω λόγων, εἰς τὰ συγγράμματα τῶν μεγάλων τῆς Ἐκκλησίας Πατέρων δὲν βλέπομεν λέξεις ἐξάρσεως ἢ ἐκτιμήσεως τῶν ἔργων τέχνης, ὅταν δὲ τὸ συμφέρον τοῦ ποιμνίου ἀπῆται, οὐδόλως ἐδίσταζον οἱ μεγάλοι Ἱεράρχαι νὰ προβαίνωσιν εἰς πώλησιν πολυτίμων καὶ τεχνικῶς ἐπιχειρησμένων ἐκκλησιαστικῶν σκευῶν, διότι, ὡς ἔλεγεν ὁ Ἀμβρόσιος, ἡ ζωὴ τῶν λογικῶν δημιουργημάτων τοῦ Θεοῦ εἶναι πολυτιμότερα τῶν χρυσῶν σκευῶν.

Ἄν θέλομεν θεδαίως νὰ ἀμφισβητήσωμεν τὸν κανόνα, καθ' ὃν οὐδεὶς κανὼν εἶναι ὄνευ ἐξαιρέσεων καὶ δὲν παραβλέπομεν ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ μεμονωμέναι ἐξαιρέσεις. Οὕτω λ. χ. ὁ μὴ τόσον ὑπὸ το γνησίῳ Χριστιανικοῦ πνεύματος διαπνεόμενος ἀρχιεπίσκοπος Ἄ' εὐανδρείας Θεόφιλος, κύριον σ. ο. πὸν τῆς ζωῆς του εἶχε νὰ οἰκοδομῇ ἐκκλησίας μεγαλοπρεπεῖς, διὸ κατακρίνει αὐτὸν ὁ Ἐπίσκοπος Ἐλανοπόλεως Παλλάδιος, διὰ τὴν «φαραώνιον λιθομανίαν εἰς οἰκοδομήματα, ὧν οὐδαμῶς χρῆζει ἡ Ἐκκλησία», δι' ἣν καλεῖται καὶ ὑπὸ Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου «λιθομανῆς καὶ χρυσολάτρης». Εἶναι ἐπίσης ἀληθές ὅτι Εὐσέβιος ὁ Καισαρείας, ἂν καὶ ὡς εἶπομεν, ἐν ἐπιστολῇ του πρὸς τὴν βασιλισσαν Κωνσταντίαν ρητῶς λέγει ὅτι τοῖς Χριστιανοῖς «ἀπειρήτα.» ἢ δι' ἔργων τέχνης ἀπεικόνιεις θε-

ων προσώπων ἢ γεγονότων, προκειμένου νὰ ἐξυμνήσῃ τὴν δρᾶσιν τοῦ βασιλικοῦ του φίλου Μ. Κωνσταντίνου, ἐξαίρει τὴν ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τέχνης μέριμναν αὐτοῦ. Ἐπίσης Γρηγόριος ὁ Νύσσης, ἐν ἐπιστολῇ του πρὸς Ἀμφιλόχιον τοῦ Ἰκονίου, ὁ ἀγράφει τὸ σχέδιον κατασκευῆς μεγάλου εὐκτηρίου οἴκου· ἀλλ' εἶνε γνωστὴ καὶ ἀναντίρρητος ἡ ἐπὶ τοῦ Γρηγορίου Νύσσης ἐπίδρασις τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Αἱ μεμονωμένα ὅμως ἐξαίρεσις οὐδόλως κλονίζουσι τὸ γεγονός δι: οἱ μεγάλοι τῆς Ἐκκλησίας Ἰσραέλαι ἐπὶ τοῦ θλου οὐδόλως συνέτειναν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τέχνης.

Θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ λεχθῆ δι: οἱ Πατέρες δὲν στρέφονται κατὰ τῆς τέχνης, ἀλλὰ κατὰ τῆς πολυτελείας, ὅπερ εἶναι τι διάφορον. Ἐκτὸς ὅμως τοῦ δι: αἱ δύο αὗται ἔννοια εἶνα ἐν πολλοῖς ἀλληλένδετο· διότι λ. χ. ὁ Ναὸς τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, ὅστις θαυμάζεται ὡς ἔργον τέχνης, εἶναι ἅμα καὶ ἔργον πολυτελείας, ρητὸς βλέπομεν ἐν τοῖς λόγοις τοῦ Χρυσοστόμου καὶ ἄλλων Πατέρων τὸν πόλεμον κατὰ τῶν καλῶν τεχνῶν, ἐφ' ὅσον ἡ ζωγραφικὴ καὶ ἡ ποικιλικὴ καὶ ἄλλαι καλαὶ τέχναι θεωροῦνται ὡς τι περιττόν καὶ ἀνάξιον καὶ αὐτοῦ τοῦ ὁ ὁματος τῆς τέχνης

Ἡ ἀγαθὴ τύχη ἀνάπτυξιν τῆς τέχνης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δὲν προήλθεν ἐξ ἰσωτικῶν λόγων, ἀλλ' ἐξ ἐπιβρίσεως ἰδίως τῶν ἐξ ἔθνων Χριστιανῶν, οἵτινες μετέφερον εἰς τὸν νέον θρησκευτικὸν τῶν βίον τοὺς κύκλους τῶν παλαιῶν τῶν παραστάσεων καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς προτέρας θρησκευτικῆς ζωῆς, ζητοῦντες νὰ συμβιβάσωσι κατὰ δύναμιν τοὺς δύο θρησκευτικοὺς κόσμους ἰδίως ὅμως ἡ ἀνάπτυξιν αὕτη προήλθει ἐκ τῆς πρὸς τὴν τέχνην ἀγάπης τοῦ Μ. Κωνσταντίνου καὶ τῶν διαδόχων του, οἵτινες ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἐθνικῶν ἰδεῶν, ὧν οὐδέποτε ἀπεξενώθησαν ἐντελῶς, θεωροῦντες ἀναπόσπαστον τὴν ἔννοιαν τοῦ θριάμβου τοῦ Χριστιανισμοῦ, πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν μεγαλοπρεπῆ ἐμφάνισιν αὐτοῦ, ἐδαπάνων ἀφειδῶς πρὸς ἀνέγερσιν μεγαλοπρεπῶν ναῶν καὶ κατασκευὴν ἔργων τέχνης ἀεξ αὐτῶν τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν». Προξέντος ὅμως τοῦ χρόνου, τὰ ὠραῖα ἔργα τέχνης, τὰ ὅποια ἡγείρεν ἡ φιλόεργος ὁ ἀθεσις τῶν αὐτοκρατόρων, καὶ εἰς τὰ ὅποια ἐνετρώφον αἱ εἰς τὰς ἐθνικὰς παραδόσεις γαλουχηθέντες Χριστιανοί, ἐπεβλήθησαν εἰς τὴν κοινὴν Χριστιανικὴν συνείδησιν καὶ βαθμηδὸν, λησμονηθεῖσι: τῆς ἀντιθέσεως τοῦ Χριστιανικοῦ πνεύματος πρὸς τὴν τέχνην, ἐθεωρήθη ἡ τέχνη ὡς στοιχεῖον ἀναπόσπαστον τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου καὶ ἔπαυσεν οἰκδῆποτε κατ' αὐτῆς ἀντίδρασις, εἰς ὃ συνέτελεσεν ἡ οἰονεὶ ἔμφυτος ἀγάπη τοῦ Βυζαντινοῦ κόσμου πρὸς τὴν τέχνην καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν.

Τὴν ἀρχαίαν πρὸς τὴν τέχνην ἀντιπάθειαν ἀνανέωσαν βραδύτερον οἱ εἰκονομάχοι καὶ αἱ αἵρεσις τῶν Παυλικιανῶν, τῶν Βογομύλων καὶ ἄλλων.

Κατὰ ταῦτα ἡ διαμόρφωσις τῆς ἐκκλησιαστικῆς τέχνης δὲν ἦτο συνέπεια τῆς ἀληθοῦς πνευματικῆς καὶ θρησκευτικῆς ζωῆς τῆς τότε ἐποχῆς. Ἐν πρώτοις, ἀμφι

σβητῶ εἶναι ἡ ἐποχὴ τοῦ 4ου καὶ 5ου αἰῶνο εἶναι ἐποχὴ ἀκμῆς τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς· εἶναι ἀπλῶς ἐποχὴ ἀκμῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς φιλολογίας, αἱ ὡς γνωστὸν ἀκμὴ φιλολογίας καὶ ἀκμὴ θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς ζωῆς δὲν συμπίπτουν ἀναγκαίως. Ἄλλως τε εἶναι ἀναντίρρητον εἶναι οὐδὲ ἡ ὑπαρξὶς ἀληθοῦς θρησκευτικῆς ζωῆς συνεπάγεται τὴν ἀκμὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς τέχνης, οὕτως ἡ ἀκμὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τέχνης εἶναι μαρτύριον ὑπαρξέως ἀληθοῦς θρησκευτικῆς ζωῆς.

Εἰς πίστωσιν τῶν λεγομένων μου ἀρκεῖ νὰ ὑπομνήσω εἶναι κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας, εἰς οὐδεμίαν ἀκμὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς τέχνης παρατηρεῖται, ἡ ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ εὐρίσκειτο ἐν μοναδικῇ ἀκμῇ ἐν τῇ ἐποχῇ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἢ τῶν Μεδίκων, εἰς ἧμαρξεν ἡ ἐκκλησιαστικὴ τέχνη, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐποχὴ ἀκμῆς τοῦ ἀληθοῦς Χριστιανικοῦ βίου.

Α. Σ. Μπαλᾶνος

ΜΕΛΕΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ

Ἰπὸ Ι. Π. ΚΛΩΝΑΡΗ Καθηγητοῦ π. θ.

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

ΙΑΤΡΟΙ

Δύο θεράποντες ἱατροὶ καλλοῦνται συνήθως πρὸς τὴν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦς, ὁ μὲν τοῦ σώματος ὁ οἰνὸς δὴλον εἶναι ἱατρίκ, ὁ δὲ τῆς ψυχῆς ἦτοι ὁ ἱερεὺς, αἱ περιπτώσεις δὲ ἐκεῖνα καθ' ἃς ὁ ἱατρὸς δύναται νὰ ἐφαρμώσῃ τὸ Εὐαγγέλιον τύσον εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ θσον καὶ εἰς τὸν ἀσθενῆ εἶναι πολλαί. Εἰς ἑαυτὸν μὲν διότι ἐρευνητῶν τὸν θαυμάσιον σύνδεσμον τῶν διαφόρων μελῶν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, τὴν λεπτότητα τῆς τέχνης μεθ' ἧς εἶναι κατεσκευασμένα τὰ διάφορα τοῦ σώματος ὄργανα, τὰς πολλαπλὰς καὶ ἰδιαζούσας λειτουργίας ἐνδὸς ἐκάστου αὐτῶν, εἶτι δὲ καὶ τὸ σύνθετον τῆς ὕλης ἐξ ἧς σύγκειται τὸ σῶμα, ἀποκαλύπτει τὴν κεφαλὴν καὶ κλίνει εὐλαβῆς γόνου πρὸ τοῦ παντοδυνάμου Δημιουργοῦ, ἐξίμνει τὴν θείαν αὐτοῦ πανσοφίαν καὶ ζητεῖ νὰ καταβῆ τῇ διὰ παντὸς μέσου καὶ τρόπου τὸ αἶσθημα τῆς πρὸς τὸν θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπης διὰ τὰ μέγιστα δῶρα ἅμιν ἐδωρησάτο εἰς ἡμᾶς, ἰδίως δὲ διὰ τὸ δῶρον τῆς λογικῆς ψυχῆς, τὴν ὁποίαν θεοτικῶς ἀδυνατεῖ νὰ ἀνεύρῃ διὰ τῆς ἀνατομικῆς μηχανίας. Εἰς τὸν ἀσθενῆ δὲ διότι ποικιλοτρόπως δύναται νὰ προτρέψῃ αὐτὸν εἰς τὰ ἀγαθὸν, εἴτε καταδεικνύων τοὺς κινδύνους εἰς τοὺς ὁποίους ὁ ἄνθρωπος ἔστιν ὀλεστέος εἰ μὴ τηρῶν τὰ ὑγιεινὰ τοῦ εὐαγγελίου παραγγέλματα, εἴτε καλλιερ

γών τὸ εὐσεβὲς αὐτοῦ φρόνημα, συνιστῶν ὅπως μετακαλέσῃ παρὰ αὐτῶν τὸν ἱερέα καὶ μέσω αὐτοῦ νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τοῦ ἀνωτάτου ὄντος. Ἴδιον κατὰ ποῖον τρόπον καὶ ὁ ἱατρὸς δύναται νὰ ἐφορμήσῃ ἐν τῇ ἐπαγγέλματι αὐτοῦ τὸ Εὐαγγέλιον· ἐν τούτοις ὁμοῦ καὶ τὸ λέγομεν αὐτὸ μετὰ λύπης μας, εἰς τὴν τάξιν τῶν ἱατρῶν ὑπῆρξαν καὶ ὑπάρχουν καὶ σήμερον ἀκόμη ὡς μὴ ὤφειλε, πολλοὶ καὶ μεγάλοι πολέμιοι τοῦ Εὐαγγελίου, παρ' ὅλον πῶς ἡ ἱατρικὴ εἶναι ἴσως ἡ μόνη τῶν ἐπιστημῶν ἢ ἐξουμοῦσα δι' ὅλων τῶν κλάδων αὐτῆς τὸν ἀποκαλυπτόμενον διὰ τοῦ εὐαγγελίου Δημιουργόν. Δι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ βλέπομεν σήμερον πολλοὺς τῶν ἱατρῶν νὰ χρησιμοποιοῦσι τὸ ἐπάγγελμα αὐτῶν ὡς μέσον μόνον βιοποριστικόν, καὶ μάλιστα ἐνιστεφθάνοντα· μέχρι σημείου νὰ καταπνίγῃσι καὶ αὐτὴν τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεώς των, ἣτις οὐχὶ σπανῶς ἀντιτίθεται εἰς τὴν μέθοδον τὴν ὁποίαν ἀκολουθοῦσιν αὐτοὶ ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τὸ οἰκονομικόν. Ἀλλὰ μετὰ τῶν πλῶν τούτων εὐρίσκονται καὶ ἐκεῖνοι οἵτινες λόγῳ καὶ ἔργῳ, ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς κοινωνίας ἀφιλοκερδῶς ἐργάζονται, δι' ὅ καὶ μὴ ἀποβάλλωμεν τὰς ἐλπίδας ἡμῶν. Καὶ τώρα ἄξιθωμεν εἰς τοὺς Δικηγόρους.

ΔΙΚΗΓΟΡΟΙ

Ἐνταῦθα εὐρισκόμεθα πρὸ ἐπιστήμης ἀντικείμενον ἐχούσης τὴν εὐρεσίαν τοῦ δικαίου, ἢ ἀρετῆ τοῦ ὁποίου δεκτικὸς εἶναι ἔμφυτος εἰς τὸν ἄνθρωπον κατὰ τὸ «ὁ σὺ μισεῖς ἐτέραν μὴ ποιήσης»

Ἡ πρὸς εὐρεσίαν λοιπὸν καὶ ὑπεράσπισιν τοῦ δικαίου ἐπιστήμη εἶναι κατὰ ταῦτα χρησιμωτάτη τῇ κοινωνίᾳ καὶ οἱ λειτουργοὶ αὐτῆς ἀληθεῖς εὐεργέται. Οὕτως, δὲ ταν ὁ δικηγόρος ἔχῃ ἐπὶ τοῦ γραφείου αὐτοῦ παραλλήλως πρὸς τὰ ἄλλα συγγράμματα τὰ φέροντα τὴν ἀνθρωπίνην νομοθεσίαν, καὶ ἐκεῖνο ὑπερ ἐνδύχει τὴν θεῖαν τοιαύτην, τὸ Εὐαγγέλιον, εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ πράξῃ τι τὸ ἀντιβαῖνον πρὸς τὴν συνειδήσιν του, ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ ἀναλάβῃ ἄδικον ὑπόθεσιν μὲ τὸν σκοπὸν νὰ παραστήσῃ ταύτην ὡς δικαίαν πρὸ τοῦ δικαστηρίου, ἀπολύτως τέλος ἀδύνατον εἶναι εἰς αὐτὸν νὰ μὴ ἐπιτύχῃ τὴν διὰ τῆς εἰρηνικῆς ὁδοῦ ἐπιλυσίαν τῆς διαφορᾶς ἐπὶ ἐνισταμένων, συνιστῶν εἰς τὸν πελάτην τουτὸν καὶ κύριον μοχλὸν τῆς υποθέσεως, ὅτι δὲν ἔχει μὲ τὸ μέρος του τὸ δίκαιον, ἀδιαφορῶν βεβαίως ἂν μὲ τοῦτο δὲν θὰ ὤφελῃ θῆ καὶ τόσον οἰκονομικῶς.

Διὰ τὸν ἱστάμενον· εἰς τὸ ἔμπροσθεν ἠθικὸν ὕψος δικηγόρον, τὴν δευτέραν ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ θεοῦ κατέχει τὸ ὕλικόν κέδος τὴν δὲ πρώτην τὴν ἠθικὸν τοιοῦτον ὑπερ ἄφ' ἑνὸς μὲν δημιουργεῖ τὴν ὀνομαζομένην καλὴν δι' αὐτὸν φήμην ἐν τῆς κοινωνίᾳ ἐν ἡΐζη, ἄφ' ἐτέρου δὲ τοῦ χαρίζε· τὴν λεγομένην ἡρεμίαν καὶ γαλήνην τῇ συνειδήσεως.

Ὅσον ὁμοῦ χρήσιμος καὶ ὠφέλιμος εἶναι διὰ τὴν κοινωνίαν ὁ εὐσυνειδήτος δικηγόρος, τόσον ἐπικίνδυνος καὶ ἐπιζήμιος εἶναι δι' αὐτὴν ὁ τυχὸν μὴ τοιοῦτος, ὁ νο-

μίζων δηλ. ότι έχει υποχρέωσιν νὰ ἀνακληθῆναι τὴν υπεράσπισιν ὅποιασδήποτε ὑποθέσεως, ἀκόμη σημειωτέον καὶ ἐκείνης ἧς τὸ ἀδίκον ἀφ' ἑαυτοῦ ὁμολογεῖται, μὴ συλλογιζόμενος ποσῶς διὰ τὴν γινώμην τὴν ὅποιαν θὰ μορφώσῃ δι' αὐτὸν τόσον τὸ δικαστήριον ὅσον καὶ ἡ κοινωνία. Καὶ θὰ ἠρώτα τις, συμβαίνει ἀρὰ γε τὸ τοιοῦτον; Ἀντι πάντος ἄλλου τοῦτο λέγομεν Δίξτε τὸν κόπον νὰ μεταβῆτε μίαν ἡμέραν εἰς τὴν αἴθουσαν ὧν συνεδριάσεων τοῦ δικαστηρίου, καὶ θέατε ἰδῆ τὸν αὐτὸν δικηγόρον τὴν μίαν ὥραν νὰ υπεραμύνεται ὑποθέσειν ἐχούσας ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸ δίκαιον, καὶ τὴν ἄλλην, νὰ τάσσεται ὑπερμαχος ἐτέρας το αὐτῆς ἐστραγκαλισμένην ἐχούσας τὴν ἀλήθειαν.

Πολλοὶ εἶναι αἱ περιπτώσεις ἐκεῖναι, καὶ ἄς ὁ πελάτης μεταβαίνων εἰς τὸ δικηγορικὸν γραφεῖον καὶ ἐκθέτων τὴν ὑπόθεσιν του καταλήγει μὲ τὸν ἐξῆς ἐπίλογον, διότι βέβαια ἔξεν ἔχει μεθ' ἑαυτοῦ τὸ δίκαιον. «Κύριε δικηγόρε ἐργάσθητι καλῶς τὴν ὑπόθεσιν, προσπάθησε νὰ τὴν κερδίσωμεν καὶ εἶμαι πρόθυμος νὰ ὑποστῶ κάθε θυσίαν, θέλω νὰ ἐδικηθῶ τὸν ἀντιδίκον μου». Εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ὁ μὴ εὐσυνειδήτος δικηγόρος λησμονεῖ τὸ Εὐαγγέλιον, καταπνίγει τὴν ἔξελαν τοῦ ἀθήκοντος φωνῆν, δὲν ἀποφεύγει τὴν υπεράσπισιν τοῦ προφανῶς ἀδίκου κατὰ τοῦ πεζομένου δικαίου, καὶ ἔχει μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς οὗτος εὐρίσκει εἰς τὸν πελάτην μύριους τρόπους στρεφοδικῶν καὶ δολοπλοκιῶν, δι' ὧν ὑπισχνεῖται αὐτῷ τὴν νίκην, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἔχη ἀνοικτὸν τὸ θαλάστιον ὡς ἐδήλωσεν. Ὁ εὐσυνειδήτος ὁμῶς δικηγόρος, κατ' ἀρχὰς εὐαγγελικῶς προτρέπει τὸν πελάτην τοῦ νὰ συμβιβασθῇ μετὰ τοῦ ἀντιδίκου, ἐὰν δὲ βλέπῃ ὅτι περὶ μόνως καὶ ἀγρίως ἐμμένει οὗτος ἐν τῇ πάθει, τότε τοῦ λέγει. «Ἐχε με φίλε μου παρητημένον, δὲν δύναμαι νὰ ἀναλάβω ὑπόθεσιν ἀντιβαινούσαν εἰς τὴν συνειδήσιν μου ἀφ' ἑνὸς καὶ τὸν ὄρκον τῆς ἐπιστήμης ἀφ' ἑτέρου». Ἀλλὰ πόσους δύναται τις νὰ εἴσῃ σήμερον τοιούτους; Ἀναλόγως, πρὸς τὴν πληθῶραν τῶν δικηγόρων, ὀλίγους θὰ εὐρηξοῦμεν ἐξυπηρετούντας Θεὸν καὶ ἐπιστήμην, πάντως ὁμῶς θὰ εὐρηθῶμεν ὅπερ μαρτυρεῖ ὅτι καὶ ἐν τῇ τάξει ταύτῃ διασώζεται ἡ καλὴ ζύμη ἐξ ἧς προσδοκῶνται καρποὶ εὐάρεστοι. Καὶ τώρα τί νὰ συμβαίη εἰς τὴν τάξιν τῶν γεωργῶν; Τοῦτο ἄς ἔλθωμεν νὰ ἴδωμεν.

(Ἀκολουθεῖ)

ΑΙ ΓΡΑΦΑΙ

[Γράμματα ἐκ Λονδίνου]

Οἱ Τάξις τοῦ Λονδίνου, ἡ μεγαλειτέρα καὶ αὐθεντικωτέρα τῶν ἐφημερίδων τοῦ κόσμου ὀλοκλήρου, ἧτις προέχουσιν θέσιν δίδει πάντοτε εἰς τὰ ὀρησκευτικὰ ζητήματα, δημοσιεύου ἐν τῷ φύλλῳ των τῆς 23 Σεπτεμβρίου λίαν ἐνδιαφέρον κύριον ἄρθρον ἐπὶ τῆς δράσε-

ως τῆς Βιβλικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1930—31. Τὸ ἄρθρον αὐτο, δίδον πιστὴν εἰκόνα τῆς ὑπερέχου ἔργασίας, ἣτις ἐπιτελεῖται ὑπὸ τοῦ ὡς ἄνω Σωματείου ἀριθμοῦντος 127 ἔτη ζωῆς καὶ ἀκαταπονήτων μόχθων ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῶν Γραφῶν, ὡς τὰ μάλιστα ἀξίον ἀναγνώσεως καὶ προσοχῆς, θεωρήσαμεν σκόπιμον ὅπως παράσχωμεν ἐν μεταφράσει εἰς τοὺς ἀγαπητοὺς τῆς «Ἐκκλησίας» ἀναγνώστας. Ἴδου αὐτὸ:

«Ἡ ἔκθεσις τῆς Βρεττανικῆς καὶ Ξένης Βιβλικῆς Ἑταιρείας διὰ τὸ ἔτος 1930—31 ἀποτελεῖ χρονικὸν ἐπιτυχοῦς ἔργασίας καὶ ἔγγραφον ἐνδιαφέροντος πολλῶ μαγαλειότερου ἢ κεινίου, ὅπερ ἐκδηλοῦται διὰ δημοσιεύσεις παρομοίας. Καὶ τῇ ἀλήθειᾳ τοῦτο, τρόπον τινα, παρέχει ἐπισκόπησιν διανοητὰ ἀπὸ ἰδιαιτέρας τινὸς ἀπόψεως. Κατὰ τὴν ὑπαρξιν αὐτῆς ἐπὶ 127 ἔτη ἡ Ἑταιρεία ἠδξήθη τόσον, ὥστε ἡ τοῦ τίτλου αὐτῆς λέξις «Ξένη» καθήντησε νὰ περιλαμβάνῃ καὶ τὰ ἄραιότερον κατοικημένα καὶ τὰ πλέον ἀπομεμακρυσμένα μέρη τοῦ κόσμου καὶ εἰς αὐτὰ ἀκόμη οἱ πράκτορες τῆς Ἑταιρείας ἀπασχολοῦνται καὶ ἀντίτυπα τῆς Π. κα. Κ. Διαθήκης πωλοῦνται. Πλείονα τῶν 11 ἑκατομμυρίων ἀντιτύπων διανεμήθησαν κατὰ τὸ διάστημα τῶν 12 μηνῶν, οὓς ἐπισκοπεῖ ἡ ἔκθεσις. Καὶ τὸ μᾶλλον ἐκπληκτικὸν εἶναι ὅτι ἐν αἰ ἀγγλικαῖς ἐκδόσεσι ἀνήρχοντο εἰς τὸν στρογγύλον ἀριθμὸν τοῦ ἑνὸς καὶ ἡμίσεως ἑκατομμυρίου, αἱ κινεζικαὶ ὑπερέβαινον αὐτὰς κατὰ τρία ἑκατομμύρια. Ἄνω τοῦ 1.123,000 ἀντιτύπων τῶν Γραφῶν ἐκυκλοφόρησαν ἐν Ἰνδίας. Παρὰ τὴν ἀπορρόφησιν τῶν μεμορφωμένων τάξεων ὑπὸ τῆς πολιτικῆς, ὁ ἀριθμὸς οὗτος ὑπερβαίνει τὸν τοῦ προηγουμένου ἔτους κατὰ περισσότερον τῶν 26,000. Ὁ ἀ ἐνομιζέτο ὅτι ἡ ἔτησίαι στατιστικὴ τῆς Ἑταιρείας ἐκ τῶν διαφόρων χωρῶν θὰ ἀπεικόνιζε κατ' ἔτος τοὺς οικονομικοὺς καὶ πολιτικοὺς ὅρους, ὅφ' οὓς εὐρίσκονται αὐταί. Τοῦτο γίνεται ἐν ἰκανῶ μέτρῳ. Φυσικῶ τῷ λόγῳ, λ. χ. ἡ πώλησις ἐν Βραζιλίᾳ ἕνεκα τῆς ἐπαναστάσεως ὑπῆρξε χαμηλοτέρα κατὰ 60,000 τὸ 1930 τῆς τοῦ 1929. Εἰς τινὰς ὁμοῦς χώρας εἰς ἄκρον ἐπηρεασθείσας ὑπὸ τῆς οικονομικῆς δυσπραγίας ἡ Ἑταιρεία δύναται νὰ προπαγάγῃ ἰδιαιτέρως ἐπιτυχῆ ἔργασίαν. Οὕτω ἡ πώλησις τῆς Βίβλου ἐν Αὐστρίᾳ τὸ 1930 ὑπερέβη πᾶσαν τοιαύτην ἐν τοῖς πρὸ τοῦ χρόνου. Ἔστιν ὅτε οἱ πράκτορες τῆς Ἑταιρείας οἱ περιοδεύοντες εὐρίσκονται εἰς διακρίσματα ἐν οἷς ἡ πληρωμὴ δι' ἀντίτυπα τοῦ Εὐαγγελίου γίνεται εἰς εἶδος—θανάτου, ἰχθῦς, ὡὰ, ἢ κάστανα ἐψημένα. Τὸ σπουδαιότερον τμήμα τοῦ κατοικημένου κόσμου ὅπου δὲν δύναται νὰ εἰσδύσασιν εἶναι ἡ Ρωσσία. Ἡ Βιβλικὴ Ἑταιρεία ἔχει τοὺς καλλιτέρους λόγους νὰ πιστεύῃ ὅτι ὁ Κομμουνισμὸς δὲν εἶναι ἀπλῶς ἀδιάφορος πρὸς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, ἀλλὰ φανερός καὶ ἀδυσώπητος αὐτοῦ ἐχθρός. Οὐχὶ μόνον εἶναι ἀποκλεισμένη ἡ Βίβλος ἀπὸ τῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν, ἀλλὰ «ἐν ἄλλαις χώραις»—ἡ ἔκθεσις ἀναφέρει—«ἐκ τῆς Κίνας μέχρι τοῦ Περσῆ, οἱ κομμουνισταὶ δημιουργοῦν ἀντίστασιν εἰς τοὺς περιοδεύοντας πράκτορας μας, χλευάζοντες τὰς Γραφάς». Ἐν Ἑσθονίᾳ ὁμοῦς καὶ Λατβίᾳ καὶ Πολωνίᾳ ἡ ἔκθεσις μᾶς λέγει ὅτι: «Ὁρισμένως δὲν ὑπάρχει μείωσις τοῦ θρησκευτικοῦ ἐνδιαφέροντος» τούτωντιον ἡ ἐγγύτης τῆς κομμουνιστικῆς Ρωσσίας φαίνεται νὰ ἔχη ὑπεκκλύσῃ τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα τοῦ λαοῦ, οἱ δὲ ναοὶ εἶναι περισσότερον πλήρεις (παρὰ ἄλλοτε).

Ἡ πώλησις ἀντιτύπων τῆς Βίβλου ἢ μερῶν τῆς Βίβλου, ἐν μεγάλῃ ποσότητι καὶ τι μὴ μικροτέρα τῆς παραγωγῆς, ἀποτελεῖ τὴν σπουδαιότεραν ἐνέργειαν τῆς θαυμασίας ταύ-

της 'Εταιρείας. Ἄλλοτερον (σημεῖον) μεγάλου ἐνδιαφέροντος εἶναι ἡ μετάφρασις τῆς Βίβλου εἰς μέγιστον ἀριθμὸν γλωσσῶν καὶ διαλέκτων. Εἰς πλείονα τῶν 900 γλωσσικῶν ἰδιωμάτων εἶναι μεταφρασμένη ἡ Βίβλος ἐν τῷ συνόλῳ ἢ ἐν μέρει. Καὶ φαίνεται ὅτι ἡ ἐργασία αὐτῆ ἀκόμη σὲν συνετελέσθη, διότι κατὰ τοὺς τελευταίους 12 μῆνας τοῦ παρόντος ἔτους ὄχι ὀλιγώτεροι τῶν δεκατεσσάρων νέων μεταφράσεων ἐξεδόθησαν ὑπὸ τῆς Βιβλικῆς 'Εταιρείας. Δέκα τούτων προωρίζοντο διὰ τὴν Ἀφρικὴν, δύο διὰ τὴν Ὠκεανίαν, μία διὰ τὴν Ἀσίαν καὶ μία διὰ τὴν Εὐρώπην. Ἡ ἐργασία αὐτῆ εἰκονίζει τὸν ζήλον καὶ τὴν τελειότητα τῶν μεθόδων τῆς 'Εταιρείας. Δὲν δεῖται πρὸ τῆς παρασκευῆς καὶ ἐκτυπώσεως Βίβλου χάριν ἀπομεμακρυσμένης καὶ σμικρᾶς κοινωνίας ἀνθρώπων. Ἐν τῇ Β. Δ. Αὐστραλίᾳ λ. χ. ὑπάρχει πολὺ σμικρὰ ὄμας αὐτοχθόνων ἀριθμοῦσα περίπου 300 άτομα, εἶναι δὲ γνωστὴ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Morora. Ἐκδόσις τῶν Εὐαγγελίων ἐξετυπώθη νῦν ἐν τῇ γλώσσῃ αὐτῶν, ἣτις ὡς μᾶς πληροφορεῖ ἡ ἐκθεσις, διακρίνεται διὰ τὴν «μεγάλην αὐτῆς περιπλοκὴν καὶ ἀκρίβειαν». Ἐν αὐτῇ τὸ «Ἐλθέτω ἡ Βασιλεία Σου» μεταφράζεται διὰ τῶν λέξεων «bun daia ugoonjununga Koonyunggunyal». Ἡ νέα εὐρωπαϊκὴ ἐκδόσις προορίζεται διὰ τοὺς Ἀθιγγάνους τοὺς ζῶντας ἐν τῇ βορείῳ τοῦ Βερολίνου χώρα, οἵτινες ἔχουσι διάλεκτον διακρινομένην πάσης ἄλλης. Εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ ἀναγνώστης τῆς ἐκθέσεως ταύτης θὰ ἐννοήσῃ ὅτι τὸ ἔργον τῆς Βρετανικῆς καὶ Ἑνῆς Βιβλικῆς 'Εταιρείας ἔχει ἀξίαν περισσotέραν σήμερον παρά ποτε καὶ ὅτι συνελαίται μετ' ἀξιοσημειώτου ζήλου, ἰκανότητος καὶ ἐπιτυχίας».

Μὴ ἔχοντας ὑπ' ὄψιν τὴν ἡμερησίαν διάταξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς μελλούσης νὰ συνέλθῃ κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος ὀρθοδόξου Προσυνόδου, ἀγνοοῦμεν ἂν θὰ ἀπασχοληθῇ αὐτὴ καὶ μὲ τὸ ζήτημα τῆς διαδόσεως τῶν Γραφῶν μεταξὺ τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος. Νομίζομεν ἔμως ὅτι ἐν ἐκ τῶν κεφαλαιωδεστέρων θεμάτων θὰ εἶδει νὰ εἶναι καὶ τοῦτο. Ἡ ὀργάνωσις Διορθοδόξου 'Εταιρείας πρὸς διάδοσιν τῶν Γραφῶν θὰ ἦτο ἡ μεγαλειτέρα καὶ οὐσιωδεστέρα ὑπηρεσία, τὴν ὁποίαν θὰ ἠδύνατο νὰ προσενέγκῃ ἡ Προσύνδος εἰς τὸν ὀρθόδοξον λαόν. Ἐν τῷ μεταξὺ τῆς εὐσεβῆς προσπάθειαι τῆς ἀρίστης Ἀδελφότητος «Ζωῆς» πρόβασθαι διὰ τῶν εὐλογιῶν τῆς Ἐκκλησίας, εἰς ἐκδοσιν ἰδίαν τῆς Π. καὶ Κ. Διαθήκης νομίζομεν ὅτι θὰ εἶδει νὰ ὑποστηριχθῇ ἐνεργῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς ὑφ' ὄλων τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν τοῦ ἑλληνοφώνου ὀρθοδόξου κόσμου. Ἡ ἐν λόγῳ Ἀδελφότης πυρπολουμένη ὑπὸ πανθομολογουμένου ζήλου ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου του ἀπέδειξε διὰ γεγονότων εὐλογημένης συστηματικῆς ἐργασίας τί θύματα δύναται νὰ ἐπιτελέσῃ ἡ ἐνέργεια τοῦ συνόλου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ μᾶς ἐκάστης ἰδιαιτέρως. Τὸ ἔργον αὐτῆς, ἰδίως ἐν τῷ σημεῖῳ τούτῳ, εἶναι ἀξίον πάσης ὑποστηρίξεως καὶ ὀλοφύχου ἀντιλήψεως ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ εὐσεβοῦς πληρώματος, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἀπειραρθμῶν μηχανῶν τοῦ πονηροῦ καὶ στερεώσιν καὶ προαγωγῆν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ

Λονδίνον, Σεπτέμβριος, 1930

† Μ. Ἀρχιμ. ΜΙΧΑΗΛ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

« Ἐκκλησία »

ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΟΥ ΜΔΣ

ΦΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΚΙΑΝ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

ΠΟΙΑΝ ΕΞΑΣΚΕΙ ΕΠΙΡΡΟΗ Η ΒΙΒΛΟΣ;

Ὁ ἕκτος λόγος δι' οὐ πειθόμεθα ὅτι ἡ Βίβλος εἶναι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, βασίζεται ἐπὶ τῆς ἐπιρροῆς καὶ δυνάμεως αὐτοῦ εἰς τὸ νὰ ἀνοψοῖ τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὸν Θεόν.

Δύναμις τις ὑπάρχει ἐν τῇ Βίβλῳ, ζωηραίνουσα δύναμις καὶ χροποιοῦσα, ἐξωραίζουσα καὶ ἐξευγενίζουσα καὶ ἀνοψοῦσα πρὸς τὸν Θεόν.

Ποσαῖμοις τις δὲν δύναται νὰ ὑψωθῇ ὑψηλότερον τῆς πηγῆς του, βιβλίον δὲ τὸ ὅποιον ἔχει τὴν δύναμιν, τὴν ὅποιαν οὐδὲν ἄλλο βιβλίον ἔχει, ἀνοψοῖ τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὸν Θεόν, πρέπει νὰ κατῆλθεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τρόπον ἄγνωστον εἰς πᾶν ἄλλο βιβλίον.

Αὐτὸ τοῦτο εἰς ἑκατομμύριους περιπτώσεις τὸ βιβλίον τοῦτο ἐδείξε τὴν δύναμιν, ἣν ἔχει νὰ κατέρχεται μέχρις ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ζώντων εἰς τὰ κατώτατα στρώματα τῆς ἀνομίας καὶ ἐξαχρειώσεως καὶ νὰ ἀνοψοῖ αὐτοὺς ἄνω, ἄνω ἄχρις οὐ γείνωσι κατάλληλοι νὰ καθέξωσι θέσιν τινὰ πλησίον τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου.

Κύριός τις λαμπρᾶς καταγωγῆς ἀλλ' ἀποβλακωθεὶς καὶ ἀποκτηνωθεὶς ὑπὸ τοῦ δαίμονος τοῦ ποτοῦ ἔζη ἐν ἀπιστίᾳ. Ἐβίβλη ὑπὸ πινος νὰ δεχθῇ τὴν Βίβλον καὶ τὸν Χριστόν, αὐτὸς ὅμως μὲ ὄραχθόν γέλωτα εἶπε: «Δὲν πιστεύω εἰς τὴν Βίβλον σας, οὐδὲ εἰς τὸν Χριστόν σας. Εἶμαι ἀπιστος».

Τέλος ὅμως βυθισθεὶς εἰς τὰ κατώτατα βάθη τῆς καταστροφῆς, ἔστειλεν εἰς τοὺς ἀνέμους τὴν ἀπιστίαν του καὶ ἐδέχθη τὴν Βίβλον καὶ τὸν Χριστόν, διὰ δὲ τῆς δυνάμεως τοῦ βιβλίου τούτου, μετεμορφώθη εἰς τὸν πιστότερον, εὐγενέστερον, ταπεινοφρονέστερον τῶν ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του.

ὍΠΟΙΟΥΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΕΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ;

Ὁ ἕβδομος λόγος δι' οὐ πειθόμεθα ὅτι ἡ Βίβλος εἶναι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, στηρίζεται ἐπὶ τῆς διαφορᾶς τοῦ χαρακτήρος τῶν ἀποδεχομένων καὶ τοῦ τῶν ἀπορριπτόντων αὐτήν.

Δύο τινὰ διαλαλοῦσι τὴν θείαν τῆς Βίβλου προέλευσιν· ὁ χαρακτήρ τῶν πιστευόντων καὶ ἀρνούμενων ὅτι ἡ Βίβλος εἶναι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ.

Εἰς τοὺς πρώτους διακρίνομεν ψυχικὴν καθαρότητα, ὠριάντητα, ταπεινοφροσύνην, ἀφοσίωσιν πρὸς τὸν Θεόν καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ τοιοῦτοι ζοῦν πολὺ πλησίον εἰς τὸν Θεόν καὶ γνωρίζουσιν Αὐτόν.

Εἰς τοὺς δευτέρους διακρίνομεν τὸ ἀμυρτωλόν, ἰδιοτελεῖς, μικροπρεπεῖς καὶ χαμπερῆς τῆς ζωῆς των. Οἱ τοιοῦτοι ζοῦν πολὺ μακρὰν τοῦ Θεοῦ, οὐδέως γνωρίζοντες Αὐτόν.

Δὲν θέλομεν νὰ εἰπωμεν διὰ τούτου, ὅτι ὅστις ὁμολογεῖ ὅτι πιστεύει εἰς τὴν Βίβλον εἶναι καλλίτερος ἀπὸ κάθε ἄλλον ἀπορριπτόντα αὐτήν. Τὸ ἐξῆς θέλομεν νὰ εἰπωμεν:

Δεῖξατέ μας ἀνθρώπων ζῶντα ζῶν ἡμεῖς τελείως παραδεδομένην εἰς τὸν Θεόν, ζῶντα ὑπὸ

τὴν χαλιναγωγίᾳ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ, ζωὴν ἀφοσιωμένην εἰς τὴν εὐημερίαν τοῦ πλησίον του, ζωὴν ταπεινοφροσύνης καὶ πρᾶσευχῆς καὶ ταυτοχρόνως θὰ σᾶς δεῖξωμεν καὶ ἡμεῖς ἄνθρωπον πιστεύοντα εἰς τὴν Βίβλον ὡς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.

Ποῖον ἄλλο διδόνον ἠδύνατο νὰ κάμῃ τοῦτο;

Ἡ βίβλος ἔχει τὴν δύναμιν ἔχει μόνον ἄτομα νὰ ὑψώσῃ πρὸς τὸν Θεὸν ἀλλὰ καὶ ἐθνη ὁλόκληρα. Ὅτι εἶναι κάλλιστον ἐν τῷ συγχρόνῳ πολιτισμῷ μας, ἐν τῇ πολιτικῇ, ἐμπορικῇ καὶ οἰκογενειακῇ ζωῇ, ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπιρροὴν τῆς Βίβλου.

Ὁ προσβάλλων αὐτὴν, προσβάλλει αὐτὰ τὰ θεμέλια παντός ὅ,τι εἶναι κάλλιστον ἐν τῷ συγχρόνῳ μας πολιτισμῷ, καὶ εἶναι ὁ χειρίστος ἐχθρὸς, τὸν ὁποῖον ἐν ἄτομον ἢ μία κοινωνία ἔχει.

Ἀφ' ἐτέρου, δεῖξατέ μοι ἄνθρωπον ἀρνούμενον ἢ ἐπιμόνως διαμψιθητοῦντα τὴν θεοπνευστίαν τῶν Γραφῶν καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς δεῖξω ἄνθρωπον ζῶντα ζωὴν εἴτε ἀπληστίας χρυσοῦ ἢ λαγνείας ἢ ἰσχυρογνωμοσύνης ἢ ἀλαζονείας,

Εἶναι πολυσήμαντος ἀλήθεια ὅτι ὅσον πλησιέστερον οἱ ἄνθρωποι ὑπάγουν εἰς τὸν Θεὸν τόσον μεγαλειότερα γίνεται ἡ πεποίθησις των ἔτι ἡ Βίβλος εἶναι ὁ λόγος αὐτοῦ καὶ ὅσον ἀπομακρύνονται Αὐτοῦ, τόσον περισσότεραι ἀμφιβολίαι κατακλύζουσι τὰς καρδίας των. Διηνεκῶς δὲ συμβαίνει, ὡστε ἄνθρωπος ἀμαρτωλὸς καὶ ἄπιστος, νὰ ἐλευθερώνηται τῆς ἀπιστίας του, διὰ μόνης τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς ἀμαρτίας του.

Δύναται τις νὰ ἀναφέρῃ ἐν παραδειγμα περὶ τοῦναντίον, ὅτι δηλαδὴ ἦτο ποτὲ τις ἀμαρτωλὸς καὶ πιστὸς, ἀπώλεσε δὲ τὴν πίστιν αὐτοῦ ὡς ἐκ τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς ἀμαρτίας;

Προσέτι πολλάκις συμβαίνει, ὡστε ἄνθρωπος ζῶν ποτὲ ζωὴν ἀφιέρσεως εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἔχων ἀνεφελον καὶ ἀδιατάραχον πίστιν ὅτι ἡ Ἁγία Γραφή εἶναι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, μόλις ἀρχίζει νὰ εὐδοκιμῇ εἰς τὰ τοῦ κόσμου, ἢ ἀγάπη τοῦ χρήματος εἰσέρχεται εἰς τὴν καρδίαν του, καὶ ἀπομακρύνεται ἐκ τῆς τελείας ἀφιέρσεως αὐτοῦ εἰς τὸν Θεὸν καὶ οὕτω συθίζεται εἰς τὴν ἀμφιβολίαν καὶ εἰς χλιαρὰς ἰδέας περὶ τῆς Βίβλου, Ὅσοι γίνονται χαλαροὶ εἰς τὰ ἦθη των, γίνονται χαλαροὶ καὶ εἰς ὅσα πιστεύουσι.

Χαλαρὰ ἦθη καὶ χαλαρὰ θεολογία, ἀμφοτέρω συμβαδίζουσι χειροκροτούμενα* εἶναι διδμοὶ ἀδελφοί. Τόσον δὲ ἀληθὲς εἶναι τοῦτο, ὡστε ὅταν οἱ ἄνθρωποι λέγωσιν ὅτι ἀρχίζουσι ν' ἀμφιβάλωσι, δυνάμεθα νὰ ἀποτεινωμεν πρὸς αὐτοὺς τὴν ἐρώτησιν: «Τί ἐπράξατε;»

Ἐρωτήθη τις πῶς πηγαίνει εἰς τὰ πνευματικὰ ζητήματα καὶ ἀπήνησεν: «Νὰ σᾶς πῶ τὴν ἀλήθειαν, ἀρχίζω νὰ γίνωμι κάπως σκεπτικιστὴς».

Ὁ ἐρωτήσας αὐτὸν ἀπέτεινε καὶ δευτέραν ἐρώτησιν: «Κάρολε τί ἔχεις διαπράξει;»

Ὁ ταλαίπωρος νέος ἠρυθρίασε καὶ κατεβίβασε τὴν κεφαλὴν. Ὁ Κάρολος εἶχεν ἀμπτῆσει, ἢ δὲ ἀμαρτία εἶχε γεννήσει τὴν ἀμφιβολίαν. Αὕτη εἶναι ἡ ἱστορία τῆς γεννήσεως τῆς ἀμφιβολίας ἐν ταῖς καρδίαις χιλιάδων ἀνθρώπων σήμερον.

Ποῖον εἶναι τὸ φρούριον τῆς Βίβλου;

Ὁ ἀγνός, εὐτυχῆς ἀνιδιοτελὴς οἶκος.

Ποῦ δὲ τὸ τῆς ἀπιστίας;

Τὸ καπηλεῖον, τὰ ἵπποδρόμια, τὰ χαμαιτυπεῖα.

Ἐποθέσατε ὅτι ξένος τις ἔρχεται εἰς τινὰ πόλιν καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ καπηλεῖον μὲ μίαν Βίβλον ὑπὸ τὸν βραχίονα του, ἀποθέτει αὐτὴν ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ διατάσσει: «νὰ φέ-

ρωσιν εἰς αὐτὸν ἐν μεγάλῳ ποτήριον ἀδόλου οἴνουπνεύματος· τί θὰ συνέβαινε τότε;

Τοῦτο θὰ ἐπροξένοι αἰσθησιν. Πολύ πιθανόν ὁ κάπηλος νὰ ἔλεγε πρὸς τὸν ξένον: «Μὲ συγχωρεῖτε, κύριε, τί εἶνε τὸ θεῖλιον ἐκεῖνο; Δὲν εἶναι ἡ Ἁγία Γραφή;»

—«Μάλιστα,,

—«Καὶ τί διατάξατε νὰ σᾶς φέρωσιν; Ποτήριον ἀδόλου οἴνουπνεύματος;»

—«Μάλιστα, νὰ εἶναι καὶ μεγάλον,,

Ἄ κάπηλος δὲν θὰ ἐγνώριζε πῶς νὰ ἐξηγήσῃ τὸ πρᾶγμα

Ἐποθέσατε ἅμως ὅτι ὁ ξένος αὐτὸς εἰσελθὼν εἰς τὸ καπηλεῖον, ἀποθέτει ἐπὶ τῆς τραπέζης ἐν ἀντίτυπον τῶν ἔργων τοῦ Ἰγγερσὸλ ἢ τοῦ Βράδλαφ. Ἡ ἀξιοτιμὴ τινὸς ἀπίστου, καὶ παραγγέλλει ποτήριον ἀδόλου οἴνουπνεύματος· ἡ διαταγὴ τοῦ θὰ ἐκτελεσθῇ ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἐρωτήσεως ἢ βλέμματος ἐκπλήξεως.

Ἡ Βίβλος καὶ τὰ οἴνουπνευματώδη ποτὰ δὲν συμβαδίζουσιν, ἐγὼ ἢ ἀπιστία καὶ τὰ ποτὰ, λαμπρὰ συναγνῶνται.

Γυνὴ τις μετέθη παρὰ τινι οἴνουπνευματοπώλῃ, ὅπως προμηθευθῆ ὀλίγη ρακί διὰ τινὰ ἀσθενῆ φίλην τῆς. Εἰς τὴν χεῖρα ἐκράτει τὴν Βίβλον τῆς, καὶ χωρὶς νὰ σκεφθῆ προσεπάθει νὰ τὴν θέσῃ ἐντὸς τοῦ σακκιδίου, τὸ ὅποῖον ἔφερεν. Ὁ ὑπάλληλος, ὁστις τὴν ὑπηρετεῖ λέγει πρὸς αὐτὴν

«Καλὰ κάμητε κυρία, κρύφατέ τὴν. Ρακί καὶ Βίβλος δὲν τὰ πηγαίνουν καλὰ μαζί».

(Ἀκολουθεῖ)

ΣΦΑΛΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΜΑΡΤΙΕΣ

Ἡ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΗΤΤΗΜΕΝΩΝ

Ἄ Οὐίγστον Τσῶρτσιλλ, σ' ἓνα ἀπὸ τ' ἀξιόλογα ἐκεῖνα ἄρθρα του, ποὺ στενοχωροῦν συνήθως τοὺς οἰκονομολόγους, ἐξέφραξε κάποτε τὴν τολμηρὴ πεποίθησή του, πῶς ἡ γενικὴ μεταπολεμικὴ κρίσις ὀφείλεται κυρίως σ' ἓνα βασικὸ γεγονός: ἡ ἔκβασις τοῦ πολέμου—ἔλεγε— δὲν ἐδημιούργησε ψυχολογία νικημένων στοὺς λαοὺς ποὺ ἔχασαν τὸ μεγάλο παιχνίδι: οὔτε ψυχολογία νικητῶν σ' ἐκείνους ποὺ τὸ κέρδισαν. Ἄλλοτὲ, σ' ἐποχὰς πρῖν σὸ-τερο «βάρβαρες» ἀπὸ τὴ σημερινή, ὁ νικητὴς ἐκαίγε τίς πόλεις τοῦ ἀντιπάλου, μάζευε ὅσους θησαυροὺς μπορούσε, τοὺς ἐθάρτωνε στὰ βοιδάμαξά του καὶ ἄφηνε τοὺς ἠττημένους στὴν κακὴ τους μοῖρα. Ὁλόκληρη γενιὰ περνοῦσε κάποτε ὡς ποὺ ν' ἀναλάβουν τοῦτο. Ἄλλὰ μὲ στερήσεις, μὲ μύθους, μὲ συστηματικὴ δουλειά, ζωογονοῦσαν χρόνον μὲ χρόνον τὴ χερσωμένη χώρα τους.

Δὲν εἶναι πῆσιμα πατρικίου, πειραγμένου γιὰ τὴν ἰσοτιμία τοῦ πληθείου γείτονα, ὁ σκληρὸς λόγος τοῦ Ἄγγλου. Καὶ θάταν προστυχιὰ ἀσυγχώρητη ἀπέναντι σ' ἓναν gentle man, νὰ σκεφθοῦμε πῶς ὁ Τόρυ θάχε ἀλλιώτικες ἰδέες, ἂν ἡ πατρίδα του ἀνῆκε στὴν ἠττημένη παράταξη. Ὅχι. Μοῦ φαίνεται πῶς ὁ Τσῶρτσιλλ ἔχει θετικὰ δίκιο. Πράγματι,

σέ παλαιώτερους καιρούς, κάθε ήττα — ή ένός άτομου, ή ένός λαού — απέδιδετο, από τόν ίδιον τόν νικημένον, ούχι σέ άπλή σφάλματά του, αλλά σέ κάτι πολύ βεβούτερο: στίς «ά μ α ρ τ ί ε ς» του. Τόσο βαθειά ριζωμένη ήταν ή πίστη αύτή, ώστε κι' οί μονομαχίες νά θεωροϋνται «κρίση θείκη», και νά ταυτίζεσαι ό άδικητής μέ τόν ήττημένον. Καί σ' έμείς επίσης έδω κυριαρχούσαν τέτοιες άντιλήψεις. Υπάρχουν έπίσημα έγγραφα τής έποχής τής Επαναστάσεως, — και φέρνω για παράδειγμα τήν άπάντητή των Αθηναίων στόν Κιουταχή, όταν τούς έκάλεσε νά παραδώσουν τήν Ακρόπολη — όπου ή πιθανή ήττα απέδιδετο σέ δίκη θείκη, για τίς «άμαρτίες» των αγωνιζομένων. Έξ άλλου και τά άτομα, σ' έμάς, όταν ήταν άδόκτο νά βεβαιωθή μέ δικαστική άπόφαση ή άθωότης των, έπροκαλούσαν «κρίση θείκη» μέ έκκλησιαστικά έπιτίμια. Η μονομαχία, δηλαδή, είχε πάρει, πρό έκατόν χρόνων άκόμη, έδώ, στά λαϊκά στρώματα, ιδιότυπη ένθελως μορφή. Όσοι έναιωθαν νά έχουν θιγί στα αίσηήματα τής τιμής των από συκοφαντικές ίσως διαδόσεις των έχθρών των, κατέφευγαν στόν Έπίσκοπο, και τόν παρακλούσαν νά εκδώσει «φρικτόν εκκλησιαστικόν έπιτίμιον» κι' άν ήταν άληθινά όσα διεδίδοντο έναντίον των, τότε αύτοί νάναι άφωρισμένοι, άν ήταν όμως ψέμματα, τότε οί συκοφάντες νά είναι ακατηραμεινοί, άσυγχώρητοι και μετά θάνατον άλυτοι και τυμπανιαίοι, αί πέτραι και ό σίδηρος λυθείσαν, αύτοί δέ μηδρωώς»

* *

Άλλοι καιροί, άλλα ήθη. Καί σίγουρα, φαίνεται πολύ πράξεινο και σόλυκο, νά μιλούμε σέ «συγχρονισμένους», Νεοέλληνες γι' «άμαρτίες, και θρησκευτικές πεποιθήσεις. Ός τόσο, αύτόν τόν άλλόκοτο «συγχρονισμό», των Ρωμιών, ποτέ δην κατάφερα νά τόν καταλάβω. Νά έπικρίσεις για «πρωτοπορεία», όταν ή «συγχρονισμένη», ιδεολογία σου άντιστοιχεί μέ τίς ιδέες τής... προπερασμένης εύρωπαϊκής γενιάς! Τελευταία άκόμη, ό διάσημος Άγγλος σοφός Λότζ διεπίστωνε έντονας θρησκευτικές τάσεις στους σημερινούς φοιτητές του. Δέν ύπάρχει άμφιβολία, πώς σέ πενήντα χρόνια, θάχουμε άνάλογη κίνηση κι' έδώ.

Ό Τσώρτσιλ δέν έπηρε, βέβαια, τó θέμα του από τήν πλευρά τούτη. Τοΰφθανε νά διαπιστώσει πώς λείπει ή ψυχολογία των ήττημένων από κείνους πού έχασαν τόν πόλεμο. Για τά οικονομολογικά του συμπεράσματα δέν είχε άνάγκη νά έμβαθύνει περισσότερο στό πράγμα. Ός τόσο, ή άπλή έκείνη, αλλά θετική διαπίστωσή του, είναι άφetterία για νά νοιώσουμε άκόμη καλύτερα τήν έποχή μας, και νά αισθανθούμε ίσως πραγματικώτερα τó σράκι πού τρώει κρυφά και τά άτομα και τίς μεγάλες ένότητες.

Σέ κάθε άτυχία, όλοι μας άναγνωρίζουμε «σφάλματα», ή «λάθη», άτομικά ή συνολικά. Ποτέ «άμαρτίες», , καθώς οί παλιί. Η διαφορά είναι μεγάλη. Όξύνουμε τó πνεύμα μας έτσι, πνίγοντας τήν εύγενική φωνή τής συνειδήσεως. Τα λάθη άνακαλύπτονται ίσως μέ μίαν έπίμονη λογική άνάλυση. Άλλά πού καταλήγει τόχχ τó μάτιο αυτό πνευματικό γύμνασμα; Στην άλήθεια; Δεν πιστεύω. Οί Γερμανοί άκόμη ξεψυχίζουν ν' άνακαλύψουν τόν πραγματικό ύπεύθυνο τής πρώτης ήττης του Μάρνη. Ήταν ό φόν Κλοβκ; Ήταν ό Μόλτικ; Ήταν ό άγνωστος τρίτος, πού άρραπάρησε νά μεταδώσει διαταγές, ή πού τίς παρερμήνευσε; Έφταίξε ή μεγάλη άπομάκρυνση του γερμανικού στρατού από τίς βάσεις του άνεφοδιασμού του; Άποδιοπομπαίοι τραγοί εύρέθησαν ως τά τώρα πολλοί, όπως έξ άλλου, στό στρατόπεδο των νικητών, άρκετοί ήταν όσοι διεξέδικησαν για τόν έαυτο του τó

κλαδί της δάφνης. Κ' είναι γνωστός ο σαρκαστικός λόγος του στρατάρχου Ζόφφρ: " Δέ Ξέρω ποιος έκέρδισε τή μάχη του Μάρνη. Ξέρω όμως εκείνον, πού θά τήν έχανε!

"Αλλ' ας δεχθούμε, ότι ναι, βρίσκεται ο υπαίτιος μιζς συμφορᾶς. "Αν πρόκειται νά χρησιμεύση τὸ εὐρημα τοῦτο γιά ν' ἀπυλλάξῃ ἄλλους ἀπὸ ἀτομικῆς εὐθύνης, ας εἶναι καλοδεχάμενο. "Κάποιος πάντα θά χαθῇ, σά βουλιᾶξῃ ἕνα καράβι,.. "Αλλά ἡ ὀρθολογιστικὴ αὐτὴ μέθοδος τῆς ἀνευρέσεως τῶν ἀφορμῶν ἢ ἔστω καὶ τῶν αἰτίων ἐνὸς κακοῦ, κατὰ τί προάγει πραγματικὰ τοὺς ἀνθρώπους; Ἡ διόρθωση τοῦ σφάλματος ἐκείνου προστατεύει τάχα ἀπὸ ἀνάλογη καταστροφή τὸ μέλλον; Κανεὶς δὲν εἶναι τόσο ἀσελῆς, νὰ τὸ πιστέψῃ. Γιατί, βέβαια, δὲν ἦταν μοναχὸς παράγων τῆς συμφορᾶς, ὁ πραγματικὸς ὑπεύθυνος τοῦ ρητοῦ ἐκείνου λάθους. Ποτὲ μιὰ λαθασμένη κίνηση δὲ δλάφτει, ἂν δὲν τὴν ἐκμεταλλεῖται ὁ ἀντίπαλος, πρὸς ὄφελός του. Συναίσθηση σφάλματος ἔχουμε τότε ἀκριβῶς, ὅταν ὑποφέρομε ἀπ' αὐτὸ. Ἄλλὰ ποῖος εἶναι σὲ θέση νὰ καθορίσῃ ὅλους τοὺς παράγοντες μιζς αἰσθητῆς ἀτυχίας; Ἡ, ποῖος μπορεῖ νὰ ἐγγυηθῇ, ὅτι οἱ ἴδιοι, μαθηματικὰ, παράγοντες θά ξανάρθουν κι' αὐριο; Τὸ πῶς συνηθέστερο εἶναι, νὰ μᾶς "καταδιώκουν μικρὰ ἢ μεγάλα ἀτυχήματα, καὶ νούργια πάντα, πού μ' ὄλη τὴν ὀρθολογιστικὴ μας ὀξύνοια, ἀδυνατούμε νὰ τὰ προβλέψουμε καὶ νὰ τὰ συναρμολογήσουμε. Κάποια πορτοῦλα θά ξεχασθῇ πάντα ἀνοιχτῆ, τὴν τελευταία στιγμή, σὲ μιὰ γωνιὰ τοῦ φοβεροῦ κάστρου, πού ὑψώνει γύρω στὴ ζωὴ μας ὁ ὀρθολογισμὸς. Κι' ὅμως εἶναι ἀσφαλῶς ἀφιλοσόφητος ὁποῖος ὑποστηρίζει, πὼς ἡ Πόλις δὲ θά περτε στὰ χέρια τοῦ Μωάμεθ, ἂν ἀμπάρωναν ἐγκαίρῳ τὸ "αἰῶνο,, πορτάκι οἱ Βυζαντινοὶ

* *

"Ἡ "ἀμαρτίες,, δὲν εἶναι λάθος, ἢ σφάλμα ἀπλό. Δὲν προϋποθέτει πνευματικὴν, ἀλλὰ ἠθικὴν παράλειψη, ψυχικὴν ἀτονία. Δὲν γίνεται ὀξυνοότερος ὁ ἄνθρωπος, ὕστερᾶ ἀπὸ μιὰν ἀτυχία, ὅταν ἔχη τὸ συναίσθημα πὼς "ἀμάρτησε,,. Γίνεται ψυχικώτερος, ζωντανιώτερος, "ἀνθρωπινώτερος. Δὲν προκαλεῖ τότε ἢ ἦττα αἰσθήματα μίσους, ἐκδίκησης, ἀνταποδόσεως. Ἄλλὰ γίνεται ἀφορμὴ περισυλλογῆς καὶ βαθύτερης ἐσωτερικῆς καλλιέργειας. Ὑπάρχει τότε ἢ ψυχολογία τοῦ ἠττημένου. "Οχι σὰν κατάσταση ταπεινώσεως, ντροπῆς, δουλοφροσύνης. Ὑπάρχει σὰν ἐσωτερικὸς καθαρισμὸς καὶ τὸ πνεῦμα δὲ χάνεται σὲ μάταιας ἀναζητήσεις προσκαιρῶν ἀφορμῶν, ἀλλὰ "νοεῖ,,.

Φυσικὰ, ψυχολογία ἠττημένων δὲν μπορούσε νὰ γεννηθῇ ποτὲ ὕστερα ἀπὸ ἕνα πόλεμο, πού ἦταν ἢ ἀναπόφευκτη κατάληξη τοῦ ὀρθολογιστικοῦ καὶ ἀτομιστικοῦ 19ου αἰῶνος. Τὸ ἄτομο, νομικὰ ἐξασφαλισμένο ἀπὸ κάθε διαμερισθῆτηση τῆς προσωπικῆς του ἀνεξαρτησίας— στὴν ἀτομικὴ του τοῦλάχιστο ζωὴ—, οὐσιαστικὰ ἀπαλλαγμένο ἀπὸ παντὸς εἶδους ἠθικῶς δεσμοῦς, διεμῶρως ἐντελῶς ὀρθολογιστικὰ τὴν ὑπαρξὴ του. Ἐργάστηκε γιά τὴν ὀλιγὴ του ἄνεση, ὡς πού ἢ ὅμοια ἐργασία ὄλων νὰ καταλήξῃ σὲ τρομεροὺς ἀνταγωνισμοὺς καὶ σὲ ἄγριες συγκρούσεις συμφερόντων. Τέτοια σύγκρουσα, σὲ κλίμακα μεγάλῃ, ἦταν κι' ὁ παγκόσμιος πόλεμος, ὕστατη ἐλπίδα σωτηρίας ὠρισμένων ὁμίλων. Ἄλλὰ ὁ πόλεμος τέλειωσε, καὶ παρ' ὄλη τὴν ἐξασφάλιση πού προσπάθησαν νὰ πετόχουν γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους οἱ νικηταί, τὰ πρᾶγματα, ἀντὶ νὰ γαληνέψουν, χειροτέρεψαν. Μὲ τὸ δίκιο τους, στὰ βάθη τῆς ψυχῆς τους, διερωτῶνται τώρα, νικηταί καὶ νικημένοι: "γιατὶ τάχι πολέμησαμε;, "Ὁ "Αγγλὸς "τόρ,, ἀπορεῖ πὼς δὲν ὑπάρχει ψυχολογία ἠττημένων στοὺς ἀντιπάλους τῆς πατρίδος του. Κι' ἀνα-

πολεῖ με κάποια νοσταλγία τοὺς παλιούς, καλοὺς καιροὺς.

Ἀλλὰ πῶς νὰ γεννηθῇ ἡ ψυχολογία αὐτή; Μὲ ποῖο τάχα τρόπο; Μὲ ποιά προϋπόθεση; Ὁ ὀρθολογισμὸς κί' ὁ ατομισμὸς ποὺ ἠθλήθησαν στὸν πόλεμο, κυριαρχοῦν ἀκόμη στοὺς ἰθύνοντας, κί' ὕστερα ἀπὸ τὴ μεγάλη σύγκρουση. Λάθη καὶ σφάλματα ἀναζητησῶν ὀρθολογιστικά ὄλοι. Δὲν ἀποδέχονται τὴν ἡττὰ τους, ὅπως οἱ προπάτορές μας. Τὴν ἀποδίδουν σὲ ὀρισμένες, θετικές, λογικώτατες αἰτίαι. Σὲ τυχαία, ἢ ἔστω καὶ σὲ πραγματικά σφάλματα, σ' ἔλλιπεις μεθόδους ὀργανώσεως, μ' ἓνα λόγο σὲ πράγματα ἀπτά ποὺ ἐξηγοῦνται καταλεπτῶς καὶ ποὺ παίρνουν διόρθωση. Ἐπειδὴ δὲν ἐδρέψαμε θετικὰ κέρδη ἀπὸ τὴ ναυμαχία τῆς Γιουτλάνδης, γιατί δὲν τὴ ἐσυνεχίζαμε, ἀφοῦ ἀπὸ τὴν πρώτη σύγκρουση ἐγῆκαμε ὅπως ὁποῖτε ἀσπροπρόσωποι; —λένε οἱ Γερμανοί. Ἡθέλησε νὰ φυλῆξουμε τὸ στόλο μας γιὰ τὴν εἰρήνη, μὲ τὴν προϋπόθεση πῶς θὰ κλείναμε εἰρήνη εὐνοϊκῆ! Σφάλμα, Διαβάσατε βιβλία Γερμανῶν στρατιωτικῶν καὶ θὰ βρῆτε μέσα ἀνάλογες αἰτιώσεις. Κί' ἡ συνέπεια; Τὸ "θωρηκτόν τῆς τσέπης,, ποὺ δὲ θουλιάζει ποτέ. Ἐχει ψυχολογία ἡττημένου ὁ μηχανικός, ὁ ναυπηγός, ὁ πολιτικός, ποὺ σκέπτεται ἀδιάκοπα νὰ βρῇ καινούργια ὄπλα; Φῶς φανερό, πῶς μελετοῦν ἀνταπόδοση. Ἡ συνεχῆς πνευματικὴ ἐνασχόληση πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτή, ὀξύνει τὸ μυαλό καὶ τὸ κάνει ἐφευρετικόν. Νέοι ἀνταγωνισμοί, μετὰ τὸν πόλεμο, χειρότεροι ἀπὸ τοὺς προπολεμικούς. Ἐνίσχυση τῶν ἐθνικῶν βιομηχανιῶν, τεράστιοι δασμολογικοὶ φραγμοί, ἐξοπλισμοὶ ἐντατικοί, σὲ ποσοστὸ πολὺ μεγαλύτερο ἀπὸ πρὶν. Ἀλλὰ κατὰ τί προάγεται ὁ "ἀνθρωπισμὸς,, μας ἀπ' ὅλα ταῦτα; Ἡ σὲ τί ὀφελεῖται ἡ ζωὴ μας;

Ἄν ἡ διαπίστωση τοῦ σοφοῦ Λότζ εἶναι ὀρθή—καὶ δὲν ὑπάρχει λόγος ν' ἀμφιβάλλουν με—τότε σίγουρα ἡ αὐγὴ χαράζει. Ἡ νέα γενιὰ μπορεῖ σι' ἀλήθεια νὰ σώσῃ τὸν κόσμον ἀπὸ τὸν ὑπερτροφικὸν ὀρθολογισμὸ, ποὺ τὸν κάνει νὰ γυρίξῃ σὰ σβούρα γύρω ἀπὸ τὸν ἰδιοφάυλον ἄξονα. Μονάχα μιά στροφή πρὸς τὰ ἔσω πρὸς τὸ ἠθικὸ μας εἶναι μπορεῖ νὰ μᾶς ἐξανθρωπίσῃ. Γιατὶ ὅταν ἡ ἀρχική, γενναία ἐκδήλωση τοῦ ατομισμοῦ, ἔχει ἐξελιχθῆ πιά σὲ ἀρρωστικὴ ἐγωπάθεια καὶ σ' ἀκάθαρτη συμφεροντολογία μόνον ἡ ὀμὴ ἀντίδραση σώζει. Σήμερα, ἀληθινὰ λυτρώνεται μονάχα ὁποῖος τὸ φταίξιμό του τὸ αἰσθανθῇ σάν "ἄμαρτία,,. Μονάχα ὁποῖος ἔχει τὴ γενναίότητα νὰ χτυπᾷ τὰ στήθη του καὶ νὰ λέῃ "στάχτη εἶμαι καὶ σκόνη,,.

«Πρωῖα»

ΦΩΤΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

ΔΗΛΩΣΙΣ

Ἀποχωρήσαντος τῆς διευθύνσεως τοῦ ἡμετέρου περιοδικοῦ τοῦ κ. Λ. Κωνσταντινίδου, ἀναλαμβάνομεν καὶ αὐθις ταύτην, τὸν δὲ κ. Κωνσταντινίδην εὐχαριστοῦμεν θερμῶς διὰ τὸ χρονικὸν διάστημα κατὰ τὸ ὅποιον τόσον ἐπιτυχῶς διεύθυνεν τὴν "Νέαν Ζωήν,,.

Γ. Κ. ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑΚΗΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ κ. κ. ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΜΑΣ

Ἡ "ΝΕΑ ΖΩΗ,, ἐκδίδεται ἐπὶ κέντε συνεχῆ περίπου ἔτη. Καὶ εἰς τὴν σταδιοδρομίαν τῆς αὐτὴν ἠγωνίσθη μὲ ὅλας τῆς τὰς δυνάμεις καὶ ὑπὲρ τὰς εἰκονικὰς τῆς τοιαύτας ἐν φανῇ ὀφελίμως, κατ' οὐδὲν ὀπολειφθεῖσα εἰς τὰς προσδοκίας Ὑμῶν. Ἡ μέχρι τοῦδε σταδιοδρομία τῆς ἔαποδεικνύει ὅτι ἡ ἐκδοσίς τῆς εἶναι χρήσιμος καὶ ὀφελίμος, διότι πηγάζει ἀπὸ ἰδεολογίαν.

ΚΥΡΙΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ

Ἐνισχύσατε τὴν προσπάθειάν μας. Ἀποστείλατε ἀμέσως ὅτι ὀφείλετε εἰς συνδρομὰς. Μὴ ἐπιτρέψῃτε οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην πλεον ἀναβολὴν εἰς τὸν ἑαυτὸν Σας. Ἡ ἀποστολὴ τῆς συνδρομῆς Σας, δὲν εἶναι δαπάνη, ἀλλὰ συμβολὴ, εὐγενῆς εἰς μίαν προσπάθειαν, οἷα εἶναι ἡ τῆς "ΝΕΑΣ ΖΩΗΣ,,.